

Vetráb József Kadocsa

Múltak vásott vásznán... öltenek alakot a holt ősök

Mohács után, Moroth előtt

Mohács! Mohács! te hazámnak

Legsiralmasb vérhelye!

Nemzetem nagy temetője!

(Kisfaludy Sándor)

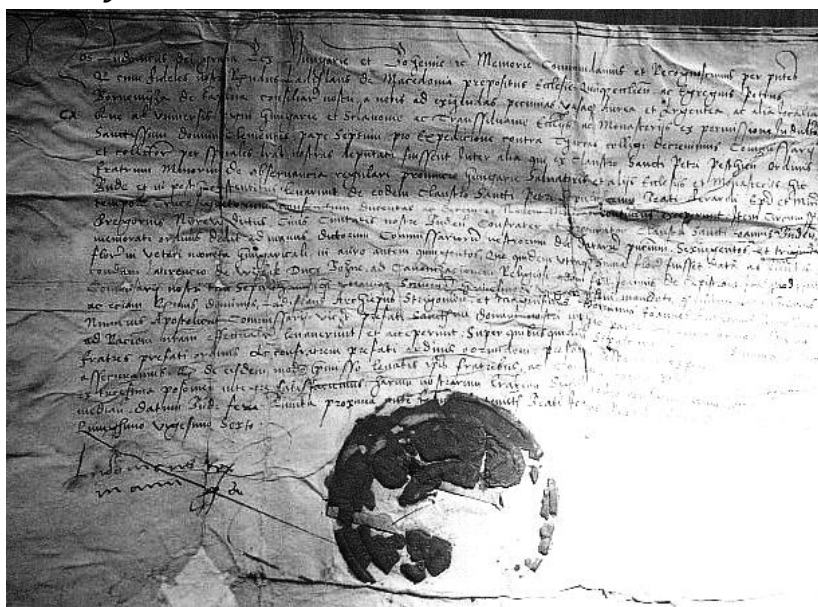
A mohácsi csatavesztés híre már a gyászos nap múltával, augusztus 30-án, az est beálltával érkezett volt Budára általános riadalmat keltve Mária királyné udvartartásában. A királyné asszony Thurzó Elek kincstartóval tartott tanácskozást követően úgy határozott, hogy odahagyja a budai trónt magával vivén mindazt az ingóságot, amit hirtelenében össze tudott volt csomagoltatni hű szolgálival, komornáival, és titokban akarát elhagyni a királyi palotát. – Múltat, s a királyné személyét szépítendő ír erről a történeőről Ortvay (Orthmayr) Tivadar (1843-1916) történész, régész, földrajztudós, pedagógus, római katolikus pap. – Orthmayr uram közlését a királyné lelki állapotáról és hirtelen elhatározásáról fenntartással kell fogadnunk, hiszen udvari történészként - 1895 és 1905 között habsburg Frigyes főherceg leányainak történelemtanára volt - körültekintően kellett fogalmaznia. – Az összeválogatott és magával vitt javak és kincsek sokasága azt a feltételezést erősíti, hogy ezek előkészítése, hajókra szállítása nem történhetett meg néhány röpke óra lepergése alatt. Tudatos válogatás és előkészítés eredményeként tekinthetünk e műveletre s nem fejetlen menekülés következtében összekapkodott holmik elviteleként.

Arra vonatkozóan, hogy többek között milyen tárgyak képviseltettek az úti poggyászban az alábbiakban mutatunk reá; *„Ezek közt voltak – írja Ortvay - a Corvina némely ékességei, mint a híres Evangeliarium és a diplomáciai szertartásra használt Attavanti-féle Missale. Amaz Mária halála után 1558-ban II. Fülöp rendeletére, Spanyolországba került, hol az Escorial dísztermében Codex aureus néven üveg alatt őriztetik. Az utóbbi ellenben a burgundi hercegek könyvtárában Brüsszelben, mint a XV. század miniatúr festészetének ma is utánozhatlan szépségű kincse díszlik. Alamizsnás Sz. Jánosnak üvegszekrényben nyugvó, ma a pozsonyi dóm oldalkápolnájában őrzött teteme azonkép a megmentett drágaságok között volt, melyet a*

királyné káplánjai sietve szállítottak le a dunai hajóhoz. Egy 1528. évi eredeti feljegyzésből ismeretesek a királyné férjének, II. Lajos királynak azon drágaságai, melyek a futás alkalmából szintén elcsomagoltattak s Pozsonyba indítottak. E drágaságokon kívül még a királyi várak nagybecsű és ritkaságszámba menő bútorai is elszállítottak. Mindezeket a sietve összezsomagolt holmikát ládákbán s zárható szekrényekben elhelyezve, málhás lovakra és szekerekre, nagyrészt hajókra rakták s útnak indították. ... A híres Corvinának egy jelentékeny része is Budán maradt. De még – ha Szeréminek hihetünk – a vert készpénznek egy része is. Szerinte a királyné azt vallotta, hogy 10 mázsa ezüst pénze volt, de neki 50 mázsán felül is, úgy hogy futáskor el sem szállíhatta mind s maradt belőle elég a töröknek is.”

Mária királyné a kíséretébe tartozó udvari urakkal - báró Burgio János pápai nunczius, Szalaházy Tamás veszprémi püspök, bethlenfalvi Thurzó Elek kincstartó, Berzenczei Bornemissza János pozsonyi gróf és budai várnagy, valamint Oláh Miklós - és ötven válogatott lovasával augusztus 31-re virradóra lóháton léptetett ki a Fehérvári kapun által Budáról Logod falu irányában, majd Komáromon át jutott el Pozsonyba. Útja során többször erőt vettek rajtuk rabló szándékkal magyar és idegen nem béli csapatok. A magyarok részéről külön említetik az esztergomi prefektus, Orbáviai András, aki az érsek elestével semmitől sem tartva, tört rá embereivel, kivált huszárjaival a menekülőkre. Személyén kívül rozsályi Kun Pál, szatmárvármegyei főnemest vádolják hatalmaskodással és rablással. A cseh és morva zsoldosok is rablással tüntették ki magukat, ezt a menekülő Brodarics István, a királyi kancellár, esete is bizonyítja. Szerinte a magyarok segítségére érkezett, s a cseh kancellár vezérlete alatt állott csehek őt elfogták és csak pénzváltáson engedték szabadon. A rablás aztán mondhatni általánossá lett mindenfelé. Ortvay beszámol arról is, hogy *„...a királynénak néhány, bútorral megrakott hajóját nemcsak hogy kifosztották, de el is süllyesztették. Mi több, a királynénak még saját közvetlen környezetében állott hívei részéről is nem kisebb erőszakot kellett tapasztalnia, mert maga panaszolja, hogy a magával vitt kincseiből Saly János és Nádasdy titkon és erőszakosan 6000 forintnyi értékű összeget vettek el. Ezt Forgách Ferencz is annyiban igazolja, a mennyiben szerinte Bornemissza János, budai várnagy és pozsonyi gróf, a pozsonyi várban letett királyi kincset Mária királynénak ki nem adta, hanem úgy intézkedett, hogy a lefoglalt kincs a megválasztandó törvényes királynak biztosíttassék. Istvánffy*

nem tartja Forgách előadását igaznak, mert nyíltan kijelenti, hivatkozva Bornemissza János kamarásának, Saly Imrének, valamint Nádasdy Tamás és Majlát István vallomásaira, hogy Ferdinánd semmit sem kapott e kincsekből. Alig is férhet kétség ahhoz, hogy Mária királynénak panasza csakis oly értelemben magyarázandó, hogy ő a Bornemisszáék kezében levő ingóságot a magáénak tartotta, míg ezek az állami vagyonnak tekintették. Nevezetesen azon vert ércpénzről lehetett szó, mely az egyháztól elvett arany- s ezüstanyagból készült volt s melynek visszaadására magát úgy a király, mint a királyné kötelezte volt.”

- Azt a tényt, hogy a honvédelem céljára a zászlós urak teherviselése mellett az egyházak és a szerzetes rendek is hozzájárultak arany és ezüst kincseikkel az ország védelméhez, amelyek beolvasztatva s pénzé válva a végvári csapatok fizettségére

fordítottak volt volna, bizonyítja többek közt a gyöngyösi Ferences-testvérek könyvtárában megtekinthető elismervény-levél, amelyet II. Lajos király manu propriájával ellátva itt olvashatunk. Nem lehet kétségünk afelől, hogy a „fájdalomtól sújtott” özvegy Mária királyné a habsburg politikai törekvések, Magyarország koronájának és a velejáró felvidéki arany-, és ezüstbányák megszerzése céljából feláldozta volna a Magyar Királyi Kincstár részét képező kincseket Ferdinánd fivére trónra segítése érdekében. Ezt akadályozta meg a pozsonyi gróf, Bornemissza János kamarás és titkára, Saly Imre valamint Nádasdy Tamás. Ugyanakkor Perényi Péter koronaőrnek köszönhetően nem kerülhetett újra habsburg kézre Szent István koronája sem, a magyar Szentkorona, amelyet Perényi úr esküjéhez méltón megőrzött volt füzéri várába szállítván, ahol egy éven át őrizet alatt tartván várta az új, nemzeti királyra.

A Maróti csata

*Öltenek alakot a holt ősök,
Végső harcra váró erősök.
Ósi szablya ezüstje villan,
Ártó kéz hanyatlik.*

(Vetráb József Kadocsa: Ítélet)

A Maróti csata helyszínének meghatározásában kétséget igyekszik támasztani a történelem tudomány, hivatkozva Verancsics Miklós közlésére, melyet az alábbiak szerint olvashatunk; *„Az Vértésben, az hol a szegínség táborral meggyólt vala egy tó mellett Héregynél és Marótnál, az terek sok keresztyén gyólt népet táborban megvevík, és mindnyájokat levágák.”* – Ebben a közlésben két irányt mutató földrajzi név említettik nevezetesen a Vértés, mint hegység, és Héregy egy település neve, amit a mai Héreggel azonosítanak. – Mennyire megbízható a Vértés és Héregy földrajzi pontjainak kitézése a középkori Hungária térképét tekintve? – merülhet fel bennünk a kérdés, amelyre választ találhatunk sajátos történelmünk berkeit kutatva.

Elsőbben vizsgáljuk meg azt, hogy mit állít egyes kutató csoport a feltételezett csatahelyről; *A kortárs írások alapján valószínűsíthető, hogy mindez nem Pilismaróton, hanem a Gerecse aljában, Pusztamaróton történt, ahogy ezt Sörös Pongrácz is 1912-ben megállapította (lásd: Századok, 1912).*

Íme, néhány idézet Lázin Miklós oknyomozó újságcikkéből;

- *„Ez a terület nem ott van, ahol ma a térkép mutatja – attól lényegesen előrébb, a Bajnát-Bajóttal összekötő út felé található, egy nagy völgykatlanban, szemben a Hajdúugratónak nevezett sziklaorommal.”*

„A száraz adatok szerint a korábban Emberölőnek nevezett tagban 1908-ban emberi csontokat, gyűrűket, sarkantyúkat és II. Lajos korabeli dénárokat vetett ki magából a föld. A lelőhelyet 1953-ban Zolnay László is bejárta, s az 1526-ban elpusztult Maróttal azonosította. Hogy ez mennyire helytálló, bizonytalan, sok szakember úgy véli, errefelé inkább a templomosok zárdáját és a körülötte lévő kiszolgáló épületeket, mezőgazdasági ingatlanokat kellene keresni, s magát a falut innen jóval távolabb teszik.

Arra a kérdésre pedig, hogy pontosan hol terült el Marót, senki sem tud határozottan felelni.”

„A térképet böngészve két olyan hely lehetséges, amelyet a tragikus csatához köthetnénk: a korábban említett Hajdúugrató és az Emberölő. Padányi Lajos nyergesújfalui helytörténész szerint azonban ezek az elnevezések könnyen tévútra vihetik a kutatókat.”

„Ami bizonyos: a környéken nem akad olyan ember, aki emlékezne, hogy valahol nagy mennyiségben találtak csontot, pedig az említett völgykatlan még néhány évvel ezelőtt is mezőgazdasági művelés alatt állt. A csata helyét hivatalosan nem nagyon keresték – egyedül a Pusztamaróton felállított emlékmű tiszteleg a huszonötezer hősi halott előtt.”

A fenti sorokat olvasva mintha ingoványon járna az értelem észveszejtő lidércfényt követve. – Nem ott van, de itt van, nem itt van, de ott van a keresett hely.

Ezzel szemben a magyar királyi szakrális és adminisztratív központ szívében található Maróton élő – apáról fiúra szálló - szájhagyomány pontosan ki tudja jelölni a vérmező helyét, amelyet a következő képen írnak le;

„A Búbánat völgyben szintén volt az érseknek mulató helye, vadászkastélya; a leírt terepviszonyok is sok hasonlóságot mutatnak. A maróti hagyomány a véres csatát, az idemenekülő sok ezer ember pusztulását, Dobozi és felesége hősi halálát Basaharc, Bánom, Tóköze és a Szobi-rév közötti területre teszi. Emlékét a falu népe régtől fogva azzal a hittel őrzi és ápolja, hogy ez az esemény őseikkel és az ide menekült környékbeli lakosokkal esett meg. A dűlőneveket is ezzel hozták kapcsolatba: Basaharc, Búbánat, Bánom, Bonchegy, Zagrajt, /Ag/a/rajt/, Basakert. Az idősebbek még emlékeznek a Tóköze dűlő nyárfáira /a Szobi-révi út közelében/, ahová a hagyomány tette Dobozi és felesége tragédiáját. Fakerítéssel körülvelt évszázados hat nyárfa őrizte emlékét, és hirdette a hősi helytállás példáját. 1914-ben " a haza és a hitvesi szeretet vértanúinak emlékére közadakozásból" szobrot emeltetett a község lakossága. Ma is áll az emlékmű a falu központjában. A nyárfás emlékhely a II. világháború után is megvolt. A tagosítás és tsz-művelés során tűnt el a határból.” – A fent közölt sorok mellé kívánkozik a pilisi földrajz körébe tartozó megjegyzés. Hollós Mátyás király urunk 1468-ban a pápához írt levelében a boldogságos Szűzanya oltárának (Alba Ecclesia) helyét Vért mezejéhez köti, amelyet a XV. század végétől Barát mezejének is mondanak. Ez a Vért mezeje a Búbánatvölgyben, a Kerektó keleti részén a hegyek lábánál található nem messze az Ákos-palota tetejétől és a fölé magasodó Dobogó-hegytől, amelyen Kurszán vára állt az idők kezdetétől. Nem eretnek állítás, ha a Vért mezeje kifejezést tekintve a fölötte húzódó hegyláncot Vértnek azaz Vértésnek nevezzük – ma Maróti hegyek - annál is inkább, mert a Pilis térségének keleti oldalában ma is létezik egy Vértés-hegy és egy

Vértes-völgy a Vöröskő közelében. Így elmondhatjuk, hogy a királyi központot a Vértesek határolják keletről-nyugatról.

A maróthi vérmező

„Csak Marótot ne emlegetné a királyné, ahol több magyar esett el a szekérsáncok között, mint akár Mohácsnál! Férfiak, keservesebb káromkodások között, mint amilyen káromkodásokat valaha a magyarság hallott, asszonyok és gyermekek olyan sikoltozásokkal, hogy Pozsonyig lehetett hallani. A nádorispán homlokát mindig ellepte a hideg verejték, amikor a második Mohácsról, a maróti csatáról hallott. Csak már elmúlna ez a keserves 1526-i esztendő, amely telve van borzasztó eseményekkel!”

Krúdy Gyula: Királyválasztás Pozsonyban (1930. Óbuda)

MOROTH,

1526. szeptember 13 -14 -15.

A maróti vérmező Ó-Buda alatt, tőle három kilométer távolságban.

Mintegy 25 000 főt, magyar nemesi, és budai polgár családot asszonyostól, gyermekestől, mészárolt le a török had és segédcsapatai. A végsőig elszánt, elkeseredett küzdelem oly' heves, és az emberveszteség ellenére, oly' eredményes volt, hogy a csata első két napján kétszer is visszavetették a gerendákkal megerősített szekérvár elől a rohamozó könnyű lovasok seregét, nagy pusztulást okozva soraik között. A döntő ütközetre szeptember 15-én került sor. Szulejman (Salamon) szultán erre a napra a reguláris hadából 6000 janicsárt, 10 000 szpáhi katonát, és ágyúkat, a kezelő topcsikkal, vezényelt a pilisi Buda alatti síkra. A török tüzérség tűzvezetése megbontotta a szakrális oltalom céljára emelt szekérvár falait, a janicsárok puskatüzében több ezren vesztették életüket, az egerutat választókat, kímélet nélkül, a könnyű lovas szpáhik és rumi tatárok hányták kardélre a vériszamos maróti mezőn. A török számára is gyászos veszteséggel zárult e hadművelet, egy szemtanú így emlékezik vissza három év multával ezekre a napokra: *„a török nagy veszteséget szenvedett 1526-ban Budánál, akkorát, hogy három napig temették halottaikat. Az elesetteket a zsidótemetőben földelték el.”*

24 873 fő esett áldozatul a magyarok közül a maróti síkon 1526. szeptember 13, és 15 között. Öt ember elmenekült, százan estek élve a törökök hatalmába.

A török vesztesége 5435 fő.

Brodarics István szokatlan gyorsasággal, Krakkóban, 1527-ben, nyomtatásban megjelent művében, a „De conflictu Hungarorum cum Turcis ad Mohatz verissima descriptio”-ban /Brodarics István Krónikája a Mohácsi

vésről/ Dr. Szentpétery Imre fordításában, így tudósít a Marót melletti mészárlásról;

„Az ellenség, mely Magyarországon ekként dühöngött, sehol sem talált nagyobb ellenállásra, csak Maróthon, mely nem messze van Esztergomtól. Ez az esztergomi érseknek kies fekvésű mulató helye, azon erdők között, melyeket mi Vértésnek nevezünk, minden felől erdők és berkek veszik körül. Ide húzódtak a mieink közül néhány ezren feleségeikkel és gyermekeikkel együtt, bizván a helynek természettől is megerősített voltában. Ezekkel az ellenség több ízben is kemény harczot vívott, s az ellenségből mindannyiszor sokan elestek. Végre is, mikor az ellenség a mieink táborát, melyet szekerekből alkottak, sehogy sem tudta elfoglalni, kénytelen volt ágyúkat hozni, s így aztán a tábort szétlőtték, s az ott levőket majdnem egy szálig levágták. Azok a nagy holttestrakások, a melyek most is láthatók ott, elárulják az öldöklés nagyságát. Azok, a kik egy páran megmenekültek innen, azt mondják, hogy körülbelül 25,000 magyar volt itt. Összevéve mindazokat, a kiket levágtak és a kiket fogságba ejtettek, merem állítani, hogy azok közül, a kiket én ismertem, majdnem tizenkétezen pusztultak el ebben a veszedelemben.”

Hitelt kell adnunk annak a megjegyzésének, mely azt állítja, hogy e magas tisztséget viselő főember 12 000 ezer embert ismert személyesen az itt lévők köréből, ez csak úgy lehetett igaz állítás, ha ezek az emberek nobilisek magyarul nemesek voltak. Ez kizárja azt a nyomtatásban megjelent, hírneves hadtörténészünk által jegyzett véleményt, mely szerint itt „húsz-huszonötezer paraszt (földműves jobbágy) állt volna ellent fegyveres erővel, ősei szekérvárát felépítvén, annak rejtekében, a török haddal.

Budaszentlőrinc

1526. szeptember 15 -23.

„Ebben a veszedelemben rendünk sok kolostora pusztult el. Magyarországon a remeterend központját, a legfőbb kolostort, a Szent Lőrinc tiszteletére épült, gyönyörű fekvésű Buda melletti kolostort és az egész ország gyönyörködtető vigaszát teljesen kifosztották.” – Írja Gyöngyösi Gergely pálos rendfőnök, majd folytatja e kép’; „A templomban a ragyogó festmények, a csodálatos kórus, a költséges mestermunkák, a kiváló orgona és más a nagy tűzben elégett, és így a szentély mennyezete is beomlott. Az oltárokat lerombolták, a képeket csúfosan összeszabdalták, a sírokat fölforgatták, Szent Pál márványkoporsójának finoman faragott fedőlapját durván lelökték, és három darabra törték. A kolostor dicső szobáit, minden műhelyét fölgyújtották, és a földig lerombolták. Minden használati eszközt összetörtek, az összes élelmiszert elfogyasztották. Tíz napig voltak a kolostorban, és minden zugot,

minden rejtekhelyet átkutattak, földúltak, szétromboltak, és sehol sem dühöngtek annyit, mint ebben a kolostorban.”

„És úgy látszik, a világ végéig sem fogják ezt a kolostort ősi szépségében visszaállítani. Pedig Isten és Szent Pál segítségével a templom minden fölszerelése megmaradt, azon a titkos helyen, ahova a testvérek elrejtették. És Szent Pál kápolnájában sem volt tűz, csak a külső ajtó előtti részen, de mégis mindent leromboltak. A könyvtárban ezer forint értékű könyv égett el.”

„Ebben az időben huszonöt testvért öltek meg a törökök. Némelyek csodálatos módon csak megsebesültek.”

Az Új-Buda melletti közép szírt tetejére épült Szent Lőrincről nevezett pálos főkolostor dúlásáról, felégetéséről, elpusztításáról szóló pálos beszámoló leírása után megjegyzik;

„A budai várat azonban teljesen érintetlenül hagyták, semmit sem romboltak le, és semmit sem égettek föl. És amíg ezt tették, a törökök egyik vezérét Maróton az összegyűlt falusi nép puskával lelőtte. Budára vitték, ahol nagy jajgatással a mezőn eltemették. Halála nagyon elkésérítette a császárt.”

A maróti hősök emléke szívünkben él. Gondolatban helyezzünk el egy szál virágot a Bitóc-domb alatti Tóköze síkjára, ahol legalább egy kopjafa jelezhetné a hősies, fegyveres ellenállás hírét az utókor számára.

Irodalom:

Ortvay Tivadar : A mohácsi csata

Lázin Miklós írása a Magyar Hírlapból

http://www.magyarhirlap.hu/hullamter/csatahely_a_legbol.html

Szulejmán szultán hadinaplója 1526.

Vasadi Péter: A budai zsidó közösség története 1526 és 1686 között

Forrás: <http://www.zsido.hu/tortenelem/torok.htm>